

LITURGIJSKA OBNOVA I ODGOJ ZA LITURGIJU

Vladimir DUGALIĆ, Đakovo

Liturgija «kojom se osobito u božanskoj žrtvi euharistije 'vrši djelo našeg otkupljenja', u najvećoj mjeri pridonosi da vjernici životom izraze i drugima očituju otajstvo Kristovo i istinsku narav prave Crkve».¹ «S pravom se dakle liturgija smatra kao vršenje Kristove svećeničke službe: u njoj se pomoću vidljivih znakova označuje i, na neki način pojedinom znaku svojstven, izvršuje čovjekovo posvećenje te tako otajstveno tijelo Isusa Krista, Glava i udovi, vrši cjelokupno javno bogoslužje. Stoga je svako liturgijsko slavlje – budući da je ono djelo Krista Svećenika i njegova tijela, koje je Crkva – u najpotpunijem smislu sveto djelo, i s njim se, s obzirom na isti naslov i isti stupanj, po djelotvornosti ne može izjednačiti ni jedan drugi čin Crkve».² Tim riječima Drugi vatikanski sabor je ukazao na važnost bogoslužja u našem životu te ukazao na potrebu trajnog nastojanja oko liturgijskog odgoja. Na osobit način Sabor je ukazao na potrebu da se svi vjernici privedu k onom punom, svjesnom i djelatnom učešću kod liturgijskih obreda koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod snagom krštenja ima pravo i dužnost. «U obnavljanju i gajenju svete liturgije najviše treba nastojati oko toga punog i djelatnog učešća svega naroda. Doista, liturgija je prvo i nenadomjestivo vrelo iz kojega vjernici valja da crpe pravi kršćanski duh. Stoga je pastiri duša u čitavoj svojoj pastoralnoj djelatnosti moraju pravilnim odgajanjem marljivo promicati».³

Sabor je, međutim, vrlo realistično ustvrdio kako do liturgijske obnove neće doći ako se prije sami pastiri duša posve ne prožmu duhom i snagom liturgije te ne postanu njezini učitelji. U tom smislu je naglašeno kako je potrebno svim zgodnim sredstvima pomoći svećenicima da potpunije shvaćaju ono što čine u svetim obredima, da žive liturgijskim životom i da ga prenesu na povjerene vjernike.⁴ Stoga, neka «pastiri duša marljivo i strpljivo nastoje oko liturgijskoga odgoja i djelatnog, nutarnjeg i vanjskog, sudjelovanja vjernika prema njihovoj dobi, staležu i načinu života i stupnju vjerske izobrazbe. Vršeći tako jednu od glavnih dužnosti vjernog djelatelja Božjih otajstava, neka svoje stado u toj stvari vode ne samo riječju nego i primjerom».⁵ Na taj način nastojanje oko gajenja i obnove svete liturgije s pravom se smatra «znakom providnosnog Božjeg djelovanja u naše doba, kao prolazom Duha Svetoga kroz njegovu Crkvu; to na poseban način obilježuje njezin život, štoviše, i sve

¹ DRUGI VATIKANSKI SABOR, Sacrosanctum concilium, konstitucija o svetoj liturgiji (dalje SC), br. 2, u ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, str. 9.

² SC, br. 7.

³ SC, br. 14.

⁴ Usp. SC, br. 18.

⁵ SC, br. 19.

vjersko osjećanje i djelovanje ovog našeg vremena».⁶ Osobita je zadaća, vjernika i svećenstva, njegovanje liturgijskoga života župe te se treba truditi da osjećaj župske zajednice bude živ, ponajviše zajedničkim slavljenjem nedjeljne mise.

Liturgijska obnova koja je uslijedila nakon Drugoga vatikanskoga sabora sve do naših dana, potaknuta novim smjernicama, učinila je velik napredak u življenju istinskog smisla liturgije. Međutim, danas, četrdeset godina nakon proglašenja konstitucije o svetoj liturgiji *Sacrosanctum concilium* (4. prosinca 1963.), stječe se dojam određenog umora i malog posustajanja oko potrebe trajne obnove liturgijskog života. Možemo se zapitati: ima li još onoga poleta, kojega smo imali nakon Sabora, u pripravi nedjeljne euharistije i liturgijskih slavlja u našim župama? U nedavno objavljenoj postsinodalnoj pobudnici *Ecclesia in Europa* (28. lipnja 2003.) papa Ivan Pavao II. ukazao je na činjenicu kako danas «neki pokazatelji govore o slabljenju smisla za otajstvo u samim liturgijskim slavljinama, koja bi u nj morala uvoditi».⁷ Na poseban je način istaknuto kako se danas dovodi u pitanje i sâm smisao nedjeljnog bogoslužja te nedjelje kao dana Gospodnjeg. Stoga, «u kontekstu današnjeg društva, često zatvorenog transcendenciji, zagušenog potrošačkim navikama, lakom plijenu starim i novim idolopoklonstvima i istodobno žednom onoga što nadilazi ono neposredno, zadaća je Crkve u Europi zahtjevna i ujedno uzvišena. Ona se sastoji u ponovnom otkrivanju smisla 'otajstva'; u obnavljanju liturgijskih slavlja da budu rječitiji znak prisutnosti Krista Gospodina; u pronalaženju više tišine za molitvu i razmatranje; u povratku sakramentima, poglavito Euharistiji i pokori, kao izvorima slobode i nove nade».⁸ Drugim riječima, potrebno je ponovno u Crkvi oživiti autentičan liturgijski smisao kako bi liturgija zauzela središnje mjesto u kršćanskom životu: kao sredstvo posvećivanja, slavljenje vjere Crkve i sredstvo prenošenja vjere. Možemo reći da nam se danas nameću novi zadaci i izazovi. Prije svega to je trajno obnavljanje liturgijskog života te stalna izobrazba i odgoj za liturgiju.

Crkva pred novim (starim) zadaćama

U vremenu nakon Sabora hitan zadatak liturgijske obnove bio je približiti liturgiju narodu i uključiti ga djelotvorno u liturgijsko slavlje. Danas se liturgijska obnova sastoji, prije svega, u sve boljem razvijanju svijesti o smislu otajstva, tako da liturgijske čine pretvori u zajedništvo s velikim i presvetim otajstvom Trojstva. U liturgijskim slavljinama potrebno je iznova u

⁶ SC, br. 43.

⁷ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa*, postsinodalna pobudnica o Crkvi u Europi, Verbum, Split, 2003, br. 70.

⁸ *Ondje*, br. 69.

središte staviti Krista jer samo tako možemo pronaći snažan odgovor što ga naše župne zajednice trebaju dati neodređenoj i nepostojanoj religioznosti današnjeg čovjeka. «Svrha crkvenog bogoštovlja nije udovoljavanje čovjekovim željama ili smirivanje njegovih strahova, nego slušanje i prihvaćanje živog Isusa, koji časti i slavi Oca, kako bi zajedno s njim Crkva slavila i častila Oca. Crkvena slavlja navješćuju da naša nada dolazi od Boga po Isusu, našem Gospodinu».⁹ Stoga je liturgija prvobitno milosni događaj, kako u objavi božanske poruke, tako i u sakramentima (misterijima), u kojima se posadašnjuje Kristovo vazmeno otajstvo. Cilj je čovjekovo posvećenje te je liturgija, kao riječ i sakrament, «prvobitno obilježena *silaznom (katabatskom) strukturalnom linijom*».¹⁰ Naime, u liturgiji vjernici stupaju u zajedništvo s Presvetim Trojstvom, doživljavajući svoje dioništvo u božanskoj naravi kao dar i milost te liturgija postaje predokus konačnog blaženstva i dioništva i nebeskoj slavi.

Liturgijska izobrazba i odgoj za liturgiju zauzimaju, stoga, istaknuto mjesto među zadaćama koje se danas stavljaju pred Crkvu. «Usmjerena osposobljavanju za razumijevanje pravog smisla crkvenih liturgijskih slavlja, osim primjerene pouke o obredima, ona traži istinsku duhovnost i odgajanje da ih se živi u punini. Valja, dakle, ponajviše promicati pravu 'liturgijsku mistagogiju', uz *djelatno sudjelovanje sviju vjernika*, svakoga prema njemu vlastitoj ulozi, u svetim činima, poglavito u Euharistiji».¹¹ Stoga, potrebno je nastaviti sa sve većim uključivanjem vjernika u liturgijska događanja. «Utoliko u liturgijskom događanju postoji također *uzlazna (anabatska) linija*. Liturgija ima dakle još jednog nosioca, još jedan djelujući subjekt, naime Crkvu. Tako se kao prikladna definicija nudi ova sažeta rečenica: *Liturgija je djelatno zajedništvo Isusa Krista, Velikoga svećenika, i njegove Crkve za posvećenje čovjeka i proslavljenje Oca nebeskoga*. S pravom se to događanje označuje i kao 'dijalog između Boga i ljudi'. Utoliko liturgija nije jednosmjerno kretanje, nego 'sacrum commercium', sveta razmjena».¹²

Svećenik i liturgija

Svećenik i liturgija, bila je, stoga, tema Teološko-pastoralnog seminara za trajnu formaciju svećenika u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, održanog na Teologiji u Đakovu od 17. do 19. rujna 2002. godine. Tijekom seminara, kroz predavanja i rad u grupama, željelo se promišljati o sadržaju i značaju

⁹ *Ondje*, br. 71.

¹⁰ A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993, str. 13.

¹¹ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa*, br. 76.

¹² A. ADAM, *Nav. dj.*, str. 13-14.

liturgijske svećeničke službe te kako poboljšati liturgijski život u zajednicama koje predvode. Prvoga dana seminara, u svjetlu misli vodilje: *Spasenje tvoje slavimo*, predavači su ukazali na današnju problematiku liturgijskoga života. Promišljalo se o biblijsko-kršćanskom poimanju liturgije kroz povijest te o suvremenoj liturgijskoj teologiji i odnosu stvarnosti i znaka. Naime, nedostatak teološkog promišljanja, uz uski praktični pristup, zatim jednoličnost svakodnevice, te druga nesnalaženja i poteškoće utječu na resimbolicizaciju u liturgiji, te simbol gubi značenje i ne "funkcionira" kao simbol. Progovorilo se tako i o "govoru ulice" prisutnom u liturgiji, zatim kreativnosti, improvizaciji koja nije nered nego se mora naučiti, o obredu koji katkada postaje "prostor lošega", te o potrebi da liturgija uvijek bude sveto događanje, nazočnost Krista danas. Značajno mjesto zauzelo je i predavanje o mistagogiji euharistijskog slavlja te manja izlaganja o odnosu pučke religioznosti i liturgije, uređenju sakralnog i liturgijskog prostora kao i o ulozi glazbe u liturgiji. Posebno se naglasila važnost dijaloga između svećenika i naroda Božjega u euharistijskom slavlju te ukazalo na dijelove mise koje je poželjno pjevati.

Misao vodilja drugoga dana seminara bila je: *Riječ tvoju navješćujemo* te se razmišljalo o konkretnim pitanjima s kojima se susrećemo u liturgijskoj praksi. Predavači su ukazali na važnost ispravnog odnosa liturgije i riječi te je naglasak stavljen na interpretaciju teksta i pripravu i ostvarenje homilije. Istaknuti su elementi prisutni kod navješćaja riječi: problem treme, zahtjevnost priprave, teškoće oko interpretacije tuđih razmišljanja, odvijanje dobrog dijela slavlja kroz "govorenje". Iznesena je i liturgijska panorama u kojoj se navješća riječ: pitanje rječnika u liturgiji, pitanje vjerskoga predznanja, raznolikost "auditorija" u slavlju, komunikativnost, te neke temeljne odrednice u propovijedanju: vjernost Pismu, vjernost čovjeku, vjernost aktualnoj stvarnosti, komunikativnost. Značajno mjesto zadobilo je i promišljanje o sakramentalnim slavljinama i blagoslovinama.

Misao vodilja trećega dana bila je: *U zboru pobožnika tvojih*, te su se naša promišljanja okrenula budućnosti. Predavači su ukazali na važnost liturgijske kateheze i katehetske dimenzije liturgije te na potrebu liturgijskog odgoja vjernika u ozračju osobne duhovnosti. Zanimljivo je bilo izlaganje o osobnim iskustvima koncilskih promjena te o ekumenskoj dimenziji liturgijskog života. Ukazalo se, u duhu sinodskih promišljanja, i na važnost koju imaju župne liturgijske skupine.

U ovom broju časopisa *Diacovensia* donosimo većinu održanih predavanja i priopćenja sa spomenutog znanstveno-pastoralnog skupa. Nadamo se da će objavljeni teološki prilozi biti poticaj našem promišljanju o liturgijskom životu u župnim zajednicama te značaju koji liturgija ima za naš svećenički i kršćanski život.